

Nguồn Gốc Bộ Gõ Đa Ngữ WinVNKey

Ngô Đình Học

Để viết được tiếng Việt có dấu trên computer chúng ta cần có một bộ gõ tiếng Việt nếu hệ điều hành không hỗ trợ sẵn. Hiện nay có rất nhiều bộ gõ tiếng Việt. Có bộ gõ thương mại như VNI của công ty VNI ở Little Saigon, hoặc VietKey ở Hà Nội. Có bộ gõ miễn phí như WinVNKey của nhóm TriChlor ở Bắc California, VPSKeys của Hội Chuyên Gia Việt Nam ở hải ngoại, hoặc Unikey ở trong nước. Bài này nói về bộ gõ miễn phí tên WinVNKey, có thể download bằng ftp từ rất nhiều nơi trên thế giới kể từ 1991. Đặc biệt, kể từ năm 2001 thì WinVNKey được lưu trữ tại <http://winvnkey.sf.net>.

WinVNKey là software gõ tiếng Việt đầu tiên cho Microsoft Windows trên thế giới. Các phiên bản beta được phát hành năm 1991 và chính thức năm 1992. Lúc bấy giờ, Windows 3.1 vừa mới ra lò, ngay cả công ty thương mại VNI và VNU cũng chỉ có sản phẩm chạy trên nền DOS mà thôi. Trong nước thì bị cấm vận nên không theo kịp với đà phát triển vũ bão ở hải ngoại, số lượng computer rất ít và nghe nói đa số thường xài chùa software VNI để viết tiếng Việt.

Cho đến đầu thập niên 1990 chính phủ Việt Nam chưa ban hành một bảng mã (bộ chữ) tiêu chuẩn tiếng Việt nào cả. Khó khăn xuất phát từ việc có quá nhiều mẫu tự Việt. Muốn tương thích với các hệ điều hành tiếng Anh thì phải cần đến 262 ký tự trong khi bảng mã 8 bit chỉ cung cấp có 256 chỗ mà thôi. Vì không có bảng mã chính thức, người nào cần viết tiếng Việt thì liền tự chế ra bảng mã mới bằng cách hy sinh một số ký tự trên bàn phím hoặc dùng chữ rời chồng lên nhau (thí dụ chữ ỏ là chồng hai ký tự ô và dấu hỏi). Kết quả là có chừng ba chục bảng mã tiếng Việt trên toàn thế giới, và bài vở do người này viết gửi đến người kia thì không đọc được nếu hai máy computer không dùng chung bảng mã.

Sản phẩm tiếng Việt miễn phí đầu tiên

Trong thời buổi loạn sứ quân đó, các chuyên viên điện toán gốc Việt ở thung lũng Hoa Vàng (Silicon Valley) đã ngồi lại với nhau thành lập nhóm VietStd (Vietnamese Standardization Working Group).

Đây là nhóm nghiên cứu về lý thuyết để tạo ra một bảng mã mới với tham vọng trở thành bảng mã chuẩn cho mọi người dùng. Kết quả là bảng mã 8-bit VISCI (Vietnamese Standard Code for Information Interchange) ra đời năm 1991. Nếu mọi người đều dùng cùng bảng mã và font thì không còn cần phải hoán chuyển bảng mã nữa.

Muốn đạt được điều này thì phải cung cấp miễn phí software, font cũng như các nhu liệu tiện ích khác để mọi người dùng. Các anh em liền quyết định lập ra một nhóm chuyên viết software gọi là nhóm TriChlor. Nhóm này đã phát hành các sản phẩm gõ tiếng Việt như sau: vnterm và vietterm cho Unix (1991), vndos cho MS-DOS (1991), WinVNKey cho Windows (1992), MacVNKey cho Macintosh (1996). Đồng thời nhóm cũng phát hành các nhu liệu tiện ích và giải trí khác như các CD ca nhạc miễn phí.

Tất cả các sản phẩm gõ tiếng Việt đều hỗ trợ cùng một lối bỏ dấu tiếng Việt đơn giản gọi là kiểu VietNet hay VIQR (Vietnamese Quoted Readable, về sau được chấp nhận là chuẩn quốc tế RFC1456).

Thí dụ: To[^]i ye[^]u tie[^]ng nu+o+'c to[^]i tu+' khi mo+'i' ra ddo+i`

Ưu điểm của cách gõ dấu này là đơn giản, phục vụ cho mọi trình độ, để ai cũng có thể gõ được tiếng Việt mà không cần phải đọc chỉ dẫn dài dòng. Nếu ai đã gõ được trên Windows, khi chuyển sang dùng máy Unix hoặc Mac họ cũng sẽ gõ được liền y như Windows.

Bộ gõ đa năng và đa ngữ WinVNKey

Vì lý do trên, giao diện WinVNKey được thiết kế rất đơn giản trong một thời gian dài gần chục năm để mọi người thấy rất dễ dùng và nhờ đó sản phẩm trở nên thông dụng hơn. Trong thời gian đó, WinVNKey chỉ cho phép gõ bảng mã VISCI mà thôi vì mục tiêu muốn mọi người cùng dùng một bảng mã.

Sau năm 2000 các anh em viết nhu liệu trong nhóm hầu như không còn hoạt động nữa trừ tác giả bài này.

Việc phát triển phần mềm được giao lại cho tác giả.

Vì Unicode đã trở nên phổ thông, các bảng mã 8 bit cũ dần dần lui về dĩ vãng, tác giả đã quyết định hỗ trợ rất nhiều bảng mã (2001) để cho ai ai cũng có thể dùng WinVNKey vào bất cứ mục đích nào, kể cả gõ các bảng mã tiếng Việt cũ hoặc tiếng các nước khác. Thế là WinVNKey trở thành bộ gõ đa ngữ, không những gõ được hơn 30 bảng mã Việt Nam mà còn có thể gõ được gần 40 ngôn ngữ khác trên thế giới, kể cả chữ Hán, chữ Nôm, chữ Phạn, cũng như tất cả các ngôn ngữ ở các nước Âu châu. Sau đó, tác giả liên tục cải tiến cách gõ tiếng Việt hầu cho phép bỏ dấu bất cứ chỗ nào trong từ, cho phép sửa chính tả từ đơn và từ kép trong khi gõ, cho phép chữ viết tắt được bung ra một cách thông minh.

Có thể so sánh WinVNKey như Microsoft Word còn các bộ gõ khác như Notepad. Vì Microsoft Word có rất nhiều chức năng nên giao diện của nó phải phức tạp hơn Notepad. Nếu như người nào cần gõ bài đơn giản, họ có thể dùng Notepad. Nhưng nếu muốn cần có nhiều font, nhiều kích cỡ, nhiều màu sắc, kèm thêm hình ảnh thì Notepad không giúp được, phải dùng Word hoặc các sản phẩm phức tạp khác.

Hiểu được điều này, tác giả đã cung cấp một giao diện mặc định (default) để ai nấy chỉ cần download xuống là gõ được ngay theo phương pháp VIQR mà không cần phải chỉnh sửa gì cả. Nếu gặp trở ngại trong việc cài đặt (install) thì nên download dạng zip files.

Hiện nay, các phiên bản mới nhất nằm tại: <http://winvnkey.sf.net/beta/download>

WinVNKey có ba giao diện là Anh, Việt, Đức nhưng sau này thôi hỗ trợ tiếng Đức. Muốn thay đổi giao diện thì nhấn nút "Chạy".

Website winvnkey.sf.net có cả hai thứ tiếng Việt và Anh với sự đóng góp nhiều bài viết của bạn Trần Tư Bình.

Chức năng gõ chữ Việt thông minh

Chức năng bỏ dấu thông minh và sửa chính tả của WinVNKey có thể nói rất tốt, nếu không muốn nói là tốt nhất hiện nay. Muốn mô tả đầy đủ các chức năng này có lẽ phải cần một cuốn sách dày. Trong phạm vi bài này, chỉ xin đơn cử vài thí dụ:

gõ nghĩa sẽ thành nghĩa (sửa dấu bỏ sai vị trí)
gõ những thành những (sửa chính tả từ đơn, gõ xong từ mới sửa)
dõngdạc thành đồng dạc (sửa chính tả từ kép hay phức, gõ xong cụm từ mới sửa)

Tuy nhiên, muốn có được các chức năng sửa chính tả thì phải chọn "Cách kết hợp dấu" có sửa chính tả, như cách số 9.

WinVNKey cũng nhận biết từ tiếng Việt và từ tiếng Anh. Chẳng hạn, nếu qui định qui ước gõ nhanh oo thành ô, thì gõ boo sẽ được ô nhưng khi gõ tiếp k thì sẽ được book chứ không phải ôk. Tuy nhiên muốn được điều này thì phải chọn cách kết hợp dấu thích hợp (cách số 10).

Ngoài ra, WinVNKey có chức năng gõ tắt (macro) rất thông minh và phong phú:

- Gõ tắt vẫn chỉ bung ra khi cụm gõ tắt đứng sau một phụ âm Việt
- Gõ tắt từ chỉ bung ra khi cụm gõ tắt đứng một mình.

Chẳng hạn, nếu qui định z là chữ gõ tắt vẫn iêng, khi gõ chz sẽ được bung ra là chiêm.

Còn nếu qui định kt là cụm gõ tắt từ cho cụm chữ "kỹ thuật", khi gõ kt sẽ được kỹ thuật, còn gõ Kt sẽ được Kỹ thuật, KT được Kỹ Thuật.

Nói một cách khác, chỉ cần định nghĩa một dạng gõ tắt bằng chữ thường, còn khi chữ bung thì tùy theo người dùng gõ thường hay hoa.

Chức năng gõ Hán Nôm

Đặc biệt, có thể nói WinVNKey là bộ gõ tiếng Việt hỗ trợ nhiều chữ Hán Nôm nhất hiện nay. Xin xem chi tiết ở link sau đây: <http://winvnkey.sf.net/han-nom>

Cụ thể, WinVNKey hỗ trợ khoảng 31 ngàn chữ Hán Nôm đơn, 40 ngàn chữ Hán Nôm kép, 27 ngàn chữ Hán Nôm kép về đạo Phật, v...v...

WinVNKey hỗ trợ nhiều cách nhập chữ Hán Nôm bằng âm Việt hoặc Pinyin.

Sau khi bật chức năng Hán Nôm, muốn được chữ Hán có âm “tam” thì làm như sau: gõ “tam/” để hiện ra một danh sách chữ Hán đánh số thứ tự 1, 2, 3... Nếu chọn chữ Hán thứ 1 thì gõ tiếp số 1, nghĩa là “tam/1”, lập tức chữ “𠄎” sẽ hiện ra thay thế chữ “tam/1”.

Nếu muốn gõ 2 chữ Hán có âm đọc là “tư nhân” thì có thể gõ dính chùm “tưnhân/”. Lúc đó danh sách chữ Hán sẽ ngắn lại, chỉ còn có một chọn lựa là “私人” rất tiện chọn. Còn nếu gõ từng chữ một, riêng chữ “tư” đã có hơn 100 chữ Hán rất khó chọn lựa.

Cơ duyên ra đời của WinVNKey

Chắc chúng ta còn nhớ những khó khăn khi trao đổi văn bản và email bằng tiếng Việt trong và ngoài nước cách đây không lâu. Người thì dùng bộ chữ VNI, kẻ dùng bộ chữ VISCI, VPS, người trong nước thì dùng ABC, v...v... Website, bài vở, thư từ soạn bằng bộ chữ VNI hoặc ABC thì phải có đúng font VNI hoặc ABC mới đọc được.

Nói chung, người đọc văn bản và email phải đổi qua bộ chữ của người viết thì mới đọc được. Còn không, các chữ hiện ra loạn xạ, không thể đoán được. Nếu chúng ta biết rằng có khoảng 30 bộ chữ tiếng Việt khác nhau thì mới hiểu rằng việc trao đổi văn bản là một ác mộng.

Tình hình ngày nay hoàn toàn khác hẳn. Tất cả mọi người trên thế giới đều có thể đọc Internet, email, viết bài, v...v... trên đủ loại máy khác nhau (Windows, Linux, Mac, phones) bằng cùng một loại chữ Việt mà không cần phải hoán chuyển gì hết. Đó là **chữ Việt viết bằng ký tự Unicode**.

Unicode là một bảng mã (nôm na là bộ chữ) bao gồm tất cả các chữ và ký hiệu trên toàn thế giới, kể cả các từ ngữ, nhằm giúp cho việc trao đổi thông tin dễ dàng mà không phải qua hoán chuyển trên phạm vi toàn thế giới.

Bảng mã Unicode được thiết kế bởi ủy ban Unicode gồm các tập đoàn điện toán Hoa Kỳ như IBM, Microsoft, Apple, Sun Microsystems, HP, Compaq, v...v...

Tuy nhiên, đó là mặt lý thuyết. Thực tế, tập đoàn Unicode chỉ ưu tiên đáp ứng yêu cầu của các nước Tây Âu mà hy sinh quyền lợi của người Việt cũng như các nước Đông Bắc Á châu.

Vì thế, họ đã thiết kế chữ Việt một cách rắc rối không cần thiết làm cho chữ Việt không tương thích với các hệ điều hành. Hầu như tất cả các sản phẩm, từ hệ điều hành đến các nhu liệu khác, nếu muốn dùng được tiếng Việt thì cần phải sản xuất riêng một phiên bản cho Việt Nam.

Nhưng thị trường Việt Nam quá nhỏ, lợi tức dân Việt lại quá thấp, tâm lý chung là muốn xài chùa, thì biết bao giờ các công ty Âu Mỹ mới sản xuất phiên bản riêng dành cho Việt Nam.

Nói chung, hầu hết các sản phẩm khác trên thế giới sẽ không có cơ hội được Việt hóa vì không đem lại lợi nhuận cho hãng vì thị trường Việt Nam quá nhỏ, người dùng lại có khuynh hướng muốn xài chùa! Như vậy, công nghệ điện toán Việt Nam sẽ luôn luôn đi đệt đi sau thiên hạ, biết bao giờ mới khá được.

Chắc mọi người còn nhớ Windows 95 bản tiếng Anh xuất hiện đầu tiên, sau đó khoảng ba tháng là phiên bản cho thị trường Tây Âu, còn thị trường chữ tượng hình như Nhật, Đại Hàn, Trung Hoa thì mất sáu tháng hoặc một năm. Mãi ba năm sau Microsoft mới phát hành phiên bản Windows 95 dành riêng cho thị trường Việt

Nam. Họ làm việc này không phải vì lợi nhuận trước mắt mà chỉ muốn tạo đầu cầu để thống lĩnh thị trường về sau.

Người viết bài này được may mắn ở vào đúng thời điểm tập đoàn Unicode đang thiết kế chữ Việt trong bộ chữ Unicode vào khoảng 1991-92 và nhận ra mối nguy đó cho dân tộc Việt Nam vĩnh viễn đến muôn đời về sau. Thực vậy, một khi bảng mã Unicode chứa toàn bộ các chữ trên thế giới đã thành hình rồi thì không có lý do nào để thay đổi nữa, nó sẽ được dùng cho muôn đời về sau. Thay đổi bảng mã Unicode cũng khó như thay đổi bảng chữ cái abc của tiếng Anh. Các chữ cái này đã ổn định rồi thì nó sẽ tồn tại vĩnh viễn trừ

khi nào tận thế mà thôi. Như vậy, nếu không gấp rút thay đổi quyết định của tập đoàn Unicode thì Việt Nam sẽ bị thiệt thòi vĩnh viễn.

Nếu tập đoàn Unicode thiết kế chữ Việt như các bảng mã Pháp Đức thì người Việt được lợi cả đôi đường. Software sản xuất cho thị trường Âu Mỹ có thể chạy được với chữ Việt; dân Việt Nam sẽ có thể xài (chùa) ngay lập tức mà không phải chờ đợi như Nhật, Đại Hàn, Trung Quốc. Ngược lại, khi công ty Việt sản xuất software cho thị trường Việt cũng có thể bán cho Âu Mỹ mà không cần thay đổi gì cả.

Như vậy, tập đoàn Unicode đã tạo ra một mối nguy kinh tế lâu dài cho dân Việt. Tập đoàn này có chủ trương chỉ muốn làm việc với các ủy ban định chuẩn cấp nhà nước trên thế giới mà thôi. Điều này cũng dễ hiểu vì quyết định chữ viết cho một dân tộc là thẩm quyền tầm vóc quốc gia. Tuy nhiên, Việt Nam đang bị cấm vận, Viện định chuẩn ở Hà Nội lại thờ ơ và không có năng lực để can thiệp với tập đoàn Unicode.

Trước tình hình đó, tác giả đã cùng với một số bạn bè Việt Nam sống ở thung lũng Hoa Vàng thay phiên nhau đi tham dự các cuộc họp của tập đoàn Unicode để yêu cầu họ mã hóa chữ Việt theo chiều hướng có lợi nhất cho Việt Nam.

Khi họ yêu cầu chúng tôi đưa ra một bảng mã tiếng Việt để tham khảo thì chúng tôi cứng họng vì Việt Nam chưa có bảng mã chính thức. Còn các bảng mã tư nhân trên thị trường thì không đáp ứng được các tiêu chí mà chúng tôi đang đấu tranh đòi hỏi tập đoàn Unicode phải thỏa mãn.

Trước khó khăn này, chúng tôi quyết định lập ra nhóm “Nghiên cứu tiêu chuẩn tiếng Việt” (<http://vietstd.sf.net>) để có thể có tư cách nói chuyện một cách chuyên nghiệp. Sứ mạng của nhóm là thiết kế một bảng mã có đầy đủ mẫu tự Việt theo các tiêu chí tốt nhất để có thể yêu cầu tập đoàn Unicode đem vào chuẩn Unicode. Đó là bảng mã VISCII như đã nói ở trên.

Đồng thời phải có software viết được chữ Việt để demo cho họ xem. Thế là chúng tôi cấp tốc lập ra nhóm lập trình (<http://trichlor.sf.net>) để viết software miễn phí hỗ trợ cho tất cả các hệ điều hành phổ thông thời bấy giờ như Unix, DOS, Windows, Mac. Đó là lý do WinVNKey ra đời để viết chữ Việt trên nền Windows.

Tuy nhiên, họ vẫn khăng khăng tiến hành mã hóa chữ Việt theo lối của họ mà hậu quả kinh tế thật là vô cùng tai hại cho Việt Nam. Cuối cùng, thấy họ ngoan cố một cách vô lý, chúng tôi thay phiên nhau xa luân bút chiến với họ trên mailing list của tập đoàn Unicode, đồng thời quyết định mở ra một chiến dịch vận động email trên toàn thế giới, với sự tham gia đông đảo các chuyên viên điện toán gốc Việt và ngoại quốc. Các thư từ vận động hiện nay vẫn còn lưu trữ trên mạng Internet (gõ soc.culture.vietnamese trên google, rồi vào diễn đàn này và gõ vào chữ “Unicode petition”, hoặc gõ “Hoc D. Ngo” kể luôn dấu ngoặc kép).

Cuối cùng, tập đoàn Unicode phải nhượng bộ, kết quả vận động thành công rực rỡ, chữ Việt được mã hóa theo chiều hướng như các mẫu tự tiếng Anh và các nước Tây Âu. Nhờ thành quả đó, từ nay và mãi mãi về sau, bất cứ software nào được sản xuất cho thị trường Âu Mỹ thì software đó sẽ chạy được với tiếng Việt ngay lập tức mà không cần phải chờ đợi một phiên bản riêng dành cho tiếng Việt.

Ngày nay, người Việt dùng software Âu Mỹ một cách tự nhiên như người Âu Mỹ mà không cần phải chờ đợi một thời gian để có phiên bản riêng cho tiếng Việt. Do đó, chúng ta có điều kiện theo kịp mọi phát triển về tin học trên thế giới. Đa số chúng ta coi điều này là tự nhiên mà không biết rằng người Việt Nam đã từng đối diện với nguy cơ bị đối xử vĩnh viễn như công dân hạng hai về phương diện tin học trên thế giới.

Sau khi cuộc tranh đấu thành công, bạn bè trong nhóm lần lượt giảm hoạt động rồi ngưng hẳn, chỉ còn 2 thành viên tích cực là Học và Hồ Phước Hùng ở San Diego. Hùng phụ trách về web, còn Học tiếp tục phát triển WinVNKey lên một tầm cao mới cho đến ngày nay.

Sơ lược về tác giả

Ngô Đình Học nguyên là học sinh Trường Pétrus Ký 1968-69, Học đỗ thủ khoa trường Kỹ thuật Nguyễn Trường Tộ năm 1970, học lớp 8A, 9A rồi chuyển qua Cao Thắng năm 1972. Niên khóa ấy gia đình có 2 anh em học Cao Thắng: Ngô Đình Học lớp 10T2 và Ngô Đình Duy lớp 8T1. Đặc biệt, cả hai đều đứng đầu cấp lớp của mình và do đó đều được trường cho đi dự trại hè liên trường ở Đà Lạt năm 1973. Năm 1974 Ngô Đình Học cùng với người em là Ngô Đình Duy tham dự thi đố vui để học cùng các bạn CT để đấu với trường Trần

Lục, được giải cá nhân xuất sắc. Học tốt nghiệp lớp 12 năm 1975, rồi đậu khoa kỹ sư cơ khí ĐHBK (Phú Thọ cũ). Năm 1979 anh bỏ trường đi vượt biên, thất bại nhiều lần đến năm sau mới đi được. Qua Mỹ đổi sang ngành điện, đầu tiên Ngô Đình Học học ở Virginia Tech, sau chuyển về Stanford University, tốt nghiệp Ph.D. về sóng điện từ năm 1989 với background về toán và vật lý lượng tử. Năm 1991 Ngô Đình Học tham gia đấu tranh với tập đoàn Unicode và kể từ đó lao vào việc phát triển software tiếng Việt miễn phí để phục vụ mọi người.